

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ НАУКИ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ	8
1.1. Теоретичні основи та значення науки для розвитку національної економіки ...	8
1.2. Методологічні засади інституціоналізації наукової діяльності	26
1.3. Ефективні моделі функціонування сфери наукової діяльності в зарубіжних країнах	42
1.4. Комерціалізація результатів науки вищої школи України як інструмент інтеграції в європейський науковий простір	51
Висновки до розділу 1	64
РОЗДІЛ 2. КОМПОНЕНТНЕ ОЦІНЮВАННЯ НАУКОВОЇ І НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	69
2.1. Модельна формалізація оцінювання наукової і науково-технічної діяльності ..	69
2.2. Аналітичне дослідження наукового потенціалу національної економіки .	84
2.3. Критеріальний аналіз результатів вітчизняної науки та науки вищої школи.	113
Висновки до розділу 2	130
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ НАУКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	134
3.1. Організаційно-правове обґрунтування реформ національної економіки у сфері наукової діяльності	134
3.2. Шляхи забезпечення розвитку науки вищої школи як інноваційної підсистеми національної економічної системи	152
3.3. Модель інвестиційного забезпечення розвитку науки й оцінка її результатів .	178
3.4. Шляхи реалізації державної політики в системі наукових досліджень та інновацій закладів вищої освіти.....	197
Висновки до розділу 3	204
ВИСНОВКИ	207
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	212
ДОДАТКИ	228

ВСТУП

Якісне покращення рівня життя населення є стратегічною метою структурних реформ в Україні, які незважаючи на низку зовнішніх і внутрішніх викликів є базисом для забезпечення подальшого економічного зростання країни, створення сприятливого інвестиційного клімату та умов для розвитку бізнесу, модернізації галузей економіки й розбудови сучасної інфраструктури. Формування і використання наукового потенціалу є запорукою побудови інноваційної та конкурентоспроможної національної економіки, проте за останні десятиліття науковий потенціал держави поступово знижується через системні кризові явища та неефективне реформування української економіки, що призвело до ряду гострих проблем, зокрема: недостатнє фінансування наукових установ, низька ефективність системи управління та бюджетного фінансування наукових досліджень, природне старіння наукового потенціалу, виїзд обдарованих науковців за кордон, занепад дослідницької інфраструктури. У 2018 році частка науковців, що виконували наукові дослідження і розробки серед зайнятого населення України становила 0,54 %, що утричі менше, ніж у 1991 році, а показники НТП засвідчують втрату наукою функції впливу на соціально-економічний розвиток держави. Така ситуація, унеможливорює подальший конкурентоспроможний розвиток національної економіки, й створює загрозу національній безпеці країни. Тому підтримка вітчизняної науки, науки вищої школи зокрема, повинна здійснюватись на державному рівні, а створений науковий результат забезпечувати підтримку реформування різних галузей і національної економіки в цілому.

Дослідженням проблем функціонування національної економіки займалися такі вітчизняні вчені, як Г. Башнянин, В. Геєць, А. Гриценко, В. Єрмаченко, А. Колот, Є. Крикавський, В. Міщенко, Г. Міщук, С. Науменко, Н. Савіна, О. Сазонець, І. Ханін, Л. Якимішин. Вагомий внесок у розв'язання питань, пов'язаних з управлінням системи освіти і науки висвітлюються в дослідженнях Б. Андрушків, Л. Безтелесної, С. Гончаренко, Б. Данилишина, О. Грабчук, С. Іляшенко, В. Лугового, Н. Мамонтової, М. Мальчик, О. Прокопенко, І. Сазонець, В. Синчак, О. Яременка та інших. Дослідження питань державного регулювання науки вищої школи знайшло відображення у працях науковців: Ю. Гончарова, К. Корсака, В. Кременя, О. Іляш, Н. Кушнір, О. Лапко, Н. Осадчої, В. Хаустової та інших.

Поряд із існуючими досягненнями науковців недостатньо розробленими залишаються проблеми, які потребують системного вирішення, зокрема, дослідження умов розвитку наукового потенціалу як необхідної передумови економічного розвитку країни і досягнення високих темпів зростання добробуту суспільства. Необхідність вирішення зазначених проблем зумовила вибір теми та визначила мету й основні завдання дослідження, його структуру і зміст.

Метою дослідження є створення науково-методичних засад і розробка на їх основі практичних рекомендацій щодо розвитку наукового потенціалу в країні задля ефективної модернізації національної економіки. Для досягнення поставленої мети в роботі вирішувалися такі завдання:

- розвинути теоретичні основи та визначити значення науки для розвитку національної економіки;
- побудувати модель забезпечення наукою вищої школи реформування економіки країни;
- обґрунтувати ефективні моделі функціонування сфери наукової діяльності в зарубіжних країнах;
- визначити сутність комерціалізації результатів наукових досліджень як пріоритету для подальшого розвитку науки вищої школи України та інтеграції в європейський науковий простір;
- запропонувати модельну формалізацію оцінювання наукової і науково-технічної діяльності;
- запропонувати підхід до аналізу компонент наукового потенціалу України;
- провести критеріальний аналіз результатів вітчизняної науки та науки вищої школи;
- здійснити організаційно-правове обґрунтування реформ національної економіки у сфері наукової діяльності;
- ідентифікувати шляхи забезпечення розвитку науки вищої школи як інноваційної підсистеми національної економічної системи;
- запропонувати модель інвестиційного забезпечення розвитку науки й оцінити її результати;
- здійснити пошук шляхів реалізації державної політики в системі наукових досліджень та інновацій закладів вищої освіти.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку наукового потенціалу України.

Предмет дослідження: теоретичні, методичні та практичні аспекти щодо розвитку наукового потенціалу країни.

Методи дослідження. Під час виконання роботи застосовано загальнонаукові та спеціалізовані методи дослідження: аналіз і синтез, наукової абстракції — для визначення термінологічної узгодженості понять «наука», «наукова діяльність», «вища школа», «економічний розвиток» (п. 1.1), методи теоретичного узагальнення — для уточнення понятійно-категоріального апарату «наукова діяльність вищої школи» (п. 1.1); історично-логічний — для встановлення закономірностей та етапів розвитку державного регулювання науки вищої школи (п. 1.2); методи порівняння та групування — для дослідження особливостей розвитку науки вищої школи в Україні (п. 1.3–1.4); табличний та графічний — для подання розрахунків і кінцевих результатів дослідження (п. 2.1–2.2); співставного аналізу — для формування результатів аналізу системи вищої школи (п. 2.3); методи логічного узагальнення — для виявлення шляхів забезпечення розвитку науки вищої школи (п. 3.1); процесний підхід та факторний аналіз — для оцінки перспектив наукової і науково-технічної діяльності країни (п. 3.2–3.4); методи моделювання — для прогнозування інвестиційного забезпечення розвитку науки в Україні (п. 3.3).

Інформаційну базу проведення дослідження склали законодавчі та нормативно-правові документи з питань реалізації державної політики у вищій школі України та стратегічні документи щодо реформування національної економіки; інформація Державної служби статистики України, офіційні матеріали Міністерства освіти і науки України, Верховної ради України, Кабінету Міністрів України, органів місцевого управління та самоврядування; звітно-аналітична інформація вітчизняних та міжнародних організацій; наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців, матеріали особистих досліджень авторів.

Теоретико-методичним підґрунтям дослідження стали фундаментальні положення економічної теорії, наукові концепції вітчизняних та зарубіжних вчених, які розглядають закономірності суспільного розвитку та функціонування науки й системний підхід до вивчення економічних процесів і явищ.

Монографія складається з трьох розділів. У першому розділі «Теоретико-методичні основи науки в економічному розвитку країни» розвинуто теоретичні основи та значення науки для розвитку національної економіки; побудовано модель забезпечення наукою вищої школи

реформування економіки країни; досліджено ефективні моделі функціонування сфери наукової діяльності в зарубіжних країнах; визначено сутність комерціалізації результатів наукових досліджень як пріоритету для подальшого розвитку науки вищої школи України та інтеграції в європейський науковий простір.

У другому розділі «Компонентне оцінювання наукової і науково-технічної діяльності в Україні» запропоновано модельну формалізацію оцінювання наукової і науково-технічної діяльності; запропоновано підхід до аналізу компонент наукового потенціалу України; проведено критеріальний аналіз результатів вітчизняної науки та науки вищої школи.

У третьому розділі «Перспективні напрями забезпечення розвитку наукового потенціалу національної економіки» здійснено організаційно-правове обґрунтування реформ національної економіки у сфері наукової діяльності; виявлено шляхи забезпечення розвитку науки вищої школи як інноваційної підсистеми національної економічної системи; запропоновано модель інвестиційного забезпечення розвитку науки й оцінити її результати; здійснено пошук шляхів реалізації державної політики в системі наукових досліджень та інновацій закладів вищої освіти.